

The Creation of Southern Border Cultural Patterns to Develop Batik Products

Chisa Suwannawin

Panchat Inkong*

Bundit Inkong

Faculty of Fine and Applied Arts, Rajamangala University of Technology Thanyaburi

*Corresponding author email : panchat_i@rmutt.ac.th

Abstract

The creation of southern border cultural patterns to develop batik products has three objectives: 1) to study the identity of the southern border provinces for the creation of batik patterns, 2) to design batik patterns that reflect the identity of the southern border provinces, and 3) to create prototypes of batik products representing the southern border identity. The research sample includes: 1) Experts, consisting of cultural specialists from the Pattani Provincial Cultural Office and batik product designers, 2) Practitioners, including community batik product entrepreneurs and batik pattern artists, and 3) Related stakeholders, such as tourists interested in batik fabrics at the Silk Festival at Impact Marina, Muang Thong Thani, and community developers from Pattani Province. The research tools used include interviews with entrepreneurs and batik pattern artists to gather information on pattern creation techniques for designing and creating prototypes of southern border batik products, as well as surveys of 133 consumers at the "Silk Festival" at Impact Marina, Muang Thong Thani. Based on the design, color, and aesthetic appeal, 99.99 percent of respondents selected the design as their preference. In addition, a satisfaction assessment of the prototype batik fabric product was carried out with three designers, yielding an average satisfaction score of 100 percent.

The research results revealed that the creation of batik products reflecting the cultural identity of Thailand's southern border region, in alignment with consumer preferences, involves a combination of patterns, colors, and aesthetic appeal. The most suitable category of batik clothing is resort wear, designed for seaside tourism.

The designs incorporate a fusion of cultural traditions, local cuisine and desserts, and architectural elements, resulting in prototype batik products that embody the region's cultural identity while harmonizing beauty with functionality.

Keywords : Cultural Pattern Design, Southern Border Culture, Product Development, Batik Fabric Products

การสร้างสรรค์ลวดลายเชิงวัฒนธรรมชายแดนใต้เพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าบาติก

ชิสา สุวรรณาวิน

ปานฉัตร์ อินทร์คง*

บัณฑิต อินทร์คง

คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี

*อีเมลผู้ประสาน : panchat_i@rmutt.ac.th

บทคัดย่อ

การสร้างสรรค์ลวดลายเชิงวัฒนธรรมชายแดนใต้เพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าบาติก มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาอัตลักษณ์ชายแดนใต้สำหรับสร้างสรรค์ลวดลายผ้าบาติก 2) เพื่อออกแบบลวดลายผ้าบาติกที่สะท้อนอัตลักษณ์ชายแดนใต้ 3) เพื่อสร้างต้นแบบผลิตภัณฑ์ผ้าบาติกอัตลักษณ์ชายแดนใต้ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ 1) กลุ่มผู้รู้ คือ ผู้เชี่ยวชาญด้านวัฒนธรรมจากสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดปัตตานี และนักออกแบบผลิตภัณฑ์ผ้าบาติก 2) กลุ่มผู้ปฏิบัติ คือ ผู้ประกอบการผลิตภัณฑ์ผ้าบาติกและช่างเขียนลายผ้าบาติก 3) กลุ่มผู้เกี่ยวข้อง คือ นักท่องเที่ยวที่สนใจผ้าบาติก ในงาน Silk festival ที่อิมแพค มารีน่า เมืองทองธานี นักพัฒนาชุมชนจังหวัดปัตตานี เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ผู้ประกอบการ/ช่างเขียนลายผลิตภัณฑ์ผ้าบาติก เพื่อนำรูปแบบและเทคนิคการเขียนลายมาประยุกต์ใช้ในการออกแบบลายและสร้างต้นแบบผลิตภัณฑ์ผ้าบาติกชายแดนใต้ แบบสอบถามความต้องการลวดลายผ้าบาติกผู้บริโภคในงาน“Silk festival อิมแพค มารีน่า เมืองทองธานี” จำนวน 133 คน จากลวดลายสีเส้นความสวยงามได้รับเลือก 99.99 เปอร์เซ็นต์ และแบบประเมินความพึงพอใจต้นแบบผลิตภัณฑ์ผ้าบาติกจากนักออกแบบจำนวน 3 คนด้วย ค่าเฉลี่ยความพึงพอใจเท่ากับ 100 เปอร์เซ็นต์

ผลการวิจัย พบว่า การสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์บาติกอัตลักษณ์วัฒนธรรมชายแดนใต้ที่เหมาะสมและสอดคล้องกับความต้องการของผู้บริโภค ประกอบด้วยลวดลาย สีเส้น และความสวยงามร่วมกัน ส่วนชุดเครื่องแต่งกายผ้าบาติกที่เหมาะสมคือประเภทรีสอร์ทแอนด์เพื่อใช้สำหรับท่องเที่ยวชายทะเล โดยออกแบบลวดลายแบบผสมผสานวัฒนธรรมประเพณี อาหาร-ขนม สถาปัตยกรรม และสร้างต้นแบบผลิตภัณฑ์ผ้า บาติกอัตลักษณ์วัฒนธรรมชายแดนใต้ที่มีความสวยงามและประโยชน์ใช้สอยร่วมกันได้อย่างกลมกลืน

คำสำคัญ : การสร้างสรรค์ลวดลายเชิงวัฒนธรรม, วัฒนธรรมชายแดนใต้, การพัฒนาผลิตภัณฑ์, ผลิตภัณฑ์ผ้าบาติก

1. บทนำ (Introduction)

วัฒนธรรมชายแดนใต้มีความหลากหลายและสะท้อนให้เห็นองค์ความรู้ คุณค่าของสังคมผ่านวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ของคนในแต่ละยุคสมัย ทั้งจากสภาพทางเศรษฐกิจ สังคม ขนบธรรมเนียมประเพณี ภูมิปัญญา และผลงานศิลปกรรมพื้นถิ่นต่าง ๆ เป็นต้น โดยที่ยังมีสืบทอดให้เห็นได้ในปัจจุบันได้แก่ ผลงานศิลปหัตถกรรม ผลงานดนตรี ผลงานสถาปัตยกรรม อาหาร เครื่องแต่งกาย ฯลฯ ซึ่งสิ่งเหล่านี้สะท้อนลักษณะที่แสดงตัวตนหรืออัตลักษณ์เฉพาะได้อย่างชัดเจน (รูปที่1) นอกจากนี้ยังพบว่าวัฒนธรรมชายแดนใต้แสดงให้เห็นผ่านกลุ่มสังคมที่หลากหลายตามเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงพหุวัฒนธรรม ซึ่งเป็นการท่องเที่ยวแบบใหม่ที่มีการผสมผสานกันของ 3 วัฒนธรรม คือ วัฒนธรรมไทย จีน และมุสลิม ดังนั้นรูปแบบผลิตภัณฑ์จึงเกิดการผสมผสานกันระหว่างสังคมเกิดเป็นรูปแบบที่แสดงอัตลักษณ์ผ่านรูปแบบลวดลายผลิตภัณฑ์ และผลงานศิลปหัตถกรรมต่าง ๆ โดยเฉพาะลวดลายที่ปรากฏบนผลงานศิลปหัตถกรรมเหล่านี้จะสามารถสะท้อนอัตลักษณ์อย่างชัดเจนได้จากการสร้างสรรค์ในมิติทางวัฒนธรรมที่เป็นภูมิปัญญาพื้นถิ่น และแสดงคุณค่าด้วยอัตลักษณ์วิถีวัฒนธรรม สร้างความภูมิใจของคนในพื้นที่และเกิดการต่อยอดเชิงสร้างสรรค์ในผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ ได้หลากหลายมากขึ้น

Figure 1 ภูมิปัญญา-ศิลปกรรมพื้นถิ่นชายแดนใต้ ลวดลายอัตลักษณ์ชายแดนใต้ผ่านสถาปัตยกรรม ผลิตภัณฑ์หัตถกรรมและอาหาร

Source : Lek-Prapai Viriyaphant Foundation (2023)

วัฒนธรรมชายแดนใต้มีเสน่ห์และน่าสนใจจากอัตลักษณ์ที่ชัดเจน ซึ่งเมื่อนำมาประยุกต์ใช้ประกอบผลิตภัณฑ์ผ้าบาติก หรือผ้าปาเต๊ะจะสามารถสร้างความสนใจได้ดี เนื่องจากเป็นผลิตภัณฑ์ที่มีคุณค่าจากการวาดลวดลายด้วยเส้นเทียนบนผ้าและระบายสีสดใสมตามจินตนาการ สะท้อนวิถีชีวิตของพื้นที่นั้น ๆ ได้อย่างมีอัตลักษณ์ จึงได้รับการส่งเสริมพัฒนาผลิตภัณฑ์จากภาครัฐมาโดยตลอดเพื่อให้สามารถเป็นสินค้าอัตลักษณ์ภาคใต้ที่มีคุณภาพ ซึ่งในแต่ละจังหวัดมีลวดลายที่คล้ายและแตกต่างกันจากเทคนิคและการใช้สีเพื่อสร้างจุดเด่นของแต่ละพื้นที่ เช่น ผ้าบาติกจังหวัดสงขลา ผลิตภัณฑ์จากวัสดุธรรมชาติในท้องถิ่นโดยสกัดสีผสมผสานกับการเขียนเทียน มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว และได้รับการคัดเลือกเข้าร่วมโครงการยกระดับพัฒนาผลิตภัณฑ์ภูมิปัญญาผ้าไทยและงานหัตถกรรมชุมชนตามแนวพระดำริ “ผ้าไทยใส่ให้สนุก” ได้แก่ กลุ่มโกเมนทร์บาติก ตำบลคูซุด อำเภอสทิงพระ, กลุ่มผ้าบาติกสีธรรมชาติจากยางกล้วย ปาดังเบซาร์ อำเภอสะเดา

และกลุ่มมีตีนาทับ ตำบลนาทับ อำเภोजะนะ ส่วนใหญ่เป็นการผลิตผ้าบาติกจากใยและย้อมสีธรรมชาติ ผ้าบาติกจังหวัดสตูล ได้แก่ ปันหยาบาติก กลุ่มควนขันบาติก กลุ่มสตูลบาติก กลุ่ม Yozama ลวดลายที่โดดเด่นคือลวดลายฟอสซิลหอยหรือแอมโมไนท์มีเอกลักษณ์ด้วยการใช้สีจากดินในท้องถิ่น ผ้าบาติกจังหวัดยะลา สร้างสรรค์ลวดลายด้วยเส้นเทียนระบายหรือย้อมสีสร้างเอกลักษณ์ที่โดดเด่นด้วยรูปแบบรับอิทธิพลจากประเทศอินเดีย อินโดนีเซีย มาเลเซีย และจีน ได้แก่ กลุ่มศรียะลาบาติก กลุ่มฮิรอนฮิมบาติก กลุ่ม Adel Kraf กลุ่มอาตือนันบาติก กลุ่มเก๋บาติก กลุ่มครูผีเสื้อ กลุ่ม Assama Batik กลุ่มเยาชวนป้อแนบาติก กลุ่มมัดย้อมธาตุดิน กลุ่มนานาโอเดียร์ โดยกลุ่ม Assama Batik ได้รับคัดเลือกให้ผลิตผ้าบาติกจากดอกไม้ประจำจังหวัดยะลา คือดอกพิกุลและแห หรือยาลอ และใช้เทคนิคการผลิตแบบผ้าปาเต๊ะ **ผ้าบาติกจังหวัดนราธิวาส** รูปแบบแสดงอัตลักษณ์ผ่านลวดลายใบไม้ ลายเรือกอและ และลายทะเล สะท้อนวิถีวัฒนธรรมชายแดนใต้ด้วยจุดเด่นจากการพิมพ์ลายแม่พิมพ์เหล็กได้แก่ กลุ่มอันฮามิลบาติก กลุ่มโยฮันบาติก กลุ่มยาตา กลุ่มบาติกบ้านอ่าวมะนาว กลุ่มสุมาตราบาติก กลุ่มอุทยานผ้าปาเต๊ะบาโงเปาะเหล็ง **ผ้าบาติกจังหวัดปัตตานี** รูปแบบหลากหลายมีความร่วมสมัยทั้งการออกแบบลายและเทคนิคการผลิตผ้าบาติก ได้แก่ กลุ่มผ้าบาติกบล็อกไม้จากชุมชนคุณธรรมมัสยิดบาราโหม สร้างสรรค์ลวดลายจากแม่พิมพ์จากเศษกระเบื้องเครื่องถ้วยชามโบราณที่ขุดพบในพื้นที่ บาติกเดอนารา ลวดลายมีความหลากหลายทันสมัย ดาหลาบาติก ถอดลวดลายจากผ้าทอโบราณ และกลุ่มรายาบาติก เน้นลายกนก ลายขอ ลายไทย ลายกราฟิก (รูปที่ 2)

Figure 2 ผ้าบาติกจังหวัดสงขลา ผ้าบาติกสตูล ผ้าบาติกยะลา ผ้าบาติกนราธิวาส ผ้าบาติกปัตตานี

Source : Southern Thailand Local Database – Prince of Songkla University (2022)

โดยกลุ่มผลิตผ้าบาติกดังกล่าวเป็นกลุ่มที่มีศักยภาพที่ยังมีการผลิตอย่างต่อเนื่องและยังมีการพัฒนาต่อยอดผลิตภัณฑ์จากภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เกิดคุณค่าและมูลค่าเพิ่มและมีความแตกต่างจากผลิตภัณฑ์เดิมโดยการนำจุดเด่นที่มีลักษณะเฉพาะของพื้นถิ่นมาสร้างสรรค์ผ่านผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรมที่มีความร่วมสมัย มีอัตลักษณ์ที่จดจำได้ง่าย มีความคุ้นชินและสอดคล้องกับพฤติกรรมผู้บริโภค เกิดผลิตภัณฑ์ไลฟ์สไตล์สมัยใหม่ที่มีอัตลักษณ์

ดังนั้นผู้วิจัยจึงพัฒนาลวดลายผ้าบาติกอัตลักษณ์ชายแดนใต้ให้มีความร่วมสมัยขึ้น เนื่องจากในหลายพื้นที่ยังคงมีการทำตามแบบเดิมสืบต่อกันมาในอดีตจึงทำให้รูปแบบผ้าบาติกมีความคล้ายคลึงกันทั้งรูปแบบลวดลาย จึงทำให้เข้าถึงผู้บริโภคได้เพียงเฉพาะกลุ่มเท่านั้น ซึ่งปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะพัฒนาผ้าบาติกให้มีลวดลายสอดคล้องกับภูมิประเทศและวัฒนธรรมชายแดนใต้ภายใต้แนวคิดบรรยากาศท้องทะเล สะท้อนความโดดเด่นของวัฒนธรรมชายแดนใต้แบบผสมผสานได้อย่างชัดเจนผ่านความมีเสน่ห์ทั้งงดงามจากลวดลายศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น สถาปัตยกรรม อาหาร ฯลฯ เพื่อพัฒนาไปสู่ผลิตภัณฑ์ไลฟ์สไตล์ใหม่ที่มีคุณค่าและสร้างมูลค่าต่อชุมชนได้อย่างต่อเนื่อง

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย (Research Objectives)

- 2.1 เพื่อศึกษาอัตลักษณ์ชายแดนใต้สำหรับสร้างสรรค์ลวดลายผ้าบาติก
- 2.2 เพื่อออกแบบลวดลายผ้าบาติกที่สะท้อนอัตลักษณ์ชายแดนใต้
- 2.3 เพื่อสร้างต้นแบบผลิตภัณฑ์ผ้าบาติกอัตลักษณ์ชายแดนใต้

3. ขอบเขตของการวิจัย (Research Scope)

- 3.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา ศึกษาวัฒนธรรมชายแดนใต้ในบริบทงานศิลปหัตถกรรม สถาปัตยกรรมที่โดดเด่น เลือเกาะจงที่จังหวัดปัตตานี เนื่องจากลวดลายมีความโดดเด่นจากเทคนิคผ้าบาติกโบราณ ลวดลายทันสมัย เพื่อออกแบบและสร้างต้นแบบผลิตภัณฑ์ที่สอดคล้องกับแนวโน้มการออกแบบแฟชั่น
- 3.2 ขอบเขตด้านประชากร กำหนดขอบเขตด้านกลุ่มประชากรจาก กลุ่มผู้รู้ ผู้ปฏิบัติ ผู้เกี่ยวข้องกับการออกแบบและสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ผ้าบาติก
- 3.3 ขอบเขตด้านพื้นที่ ศึกษาผลิตภัณฑ์ผ้าบาติกในพื้นที่จังหวัดปัตตานี เนื่องจากเป็นจังหวัดที่มีกลุ่มผลิตบาติกที่ได้รับการส่งเสริมในโครงการ Pattani Heritage City ปัตตานีเมืองเศรษฐกิจสร้างสรรค์บนเส้นทางวงแหวนพหุวัฒนธรรม เพื่อแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ผลิตภัณฑ์ผ้าท้องถิ่น "ผ้าบาติก" (และเป็นจังหวัดที่อยู่ในกลุ่ม 3 จังหวัดชายแดนใต้ คือ จังหวัดปัตตานี ยะลาและนราธิวาส)

4. วิธีดำเนินการวิจัย (Research Methods)

การวิจัยเรื่อง การสร้างสรรค์ลวดลายเชิงวัฒนธรรมชายแดนใต้เพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าบาติก ผู้วิจัยศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารและข้อมูลภาคสนาม เพื่อศึกษาอัตลักษณ์ชายแดนใต้สำหรับสร้างสรรค์ลวดลายผ้าบาติก ใช้แบบสัมภาษณ์นักวิชาการด้านวัฒนธรรมในพื้นที่ภาคใต้ เพื่อหาข้อมูลเกี่ยวกับวัฒนธรรมชายแดนใต้ นำมาถอดอัตลักษณ์และออกแบบลวดลายที่สะท้อนวิถีชีวิตวัฒนธรรมชายแดนใต้ ในบริบทของงานภูมิปัญญาที่โดดเด่นจากงานศิลปหัตถกรรม สถาปัตยกรรม และใช้แบบสอบถามความต้องการด้านรูปแบบจากผู้บริโภค/นักท่องเที่ยว เพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์ ลวดลายผ้าบาติกให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้บริโภค และสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจงที่ร้านจำหน่ายผ้าบาติก ผ้าทอ ที่เข้าร่วมงาน Silk festival อิมแพค มารินา เมืองทองธานี จำนวน 133 คน เนื่องจากมีผ้าบาติกจากชายแดนใต้เข้ามาจัดแสดงและจำหน่ายจำนวนมาก (กลุ่มตัวอย่างคำนวณจากสูตร ทาโร่ ยามาเน)

ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย

1. ทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ด้านลวดลายอัตลักษณ์ชายแดนใต้
2. ลงพื้นที่เก็บข้อมูลผลิตภัณฑ์ผ้าบาติกชายแดนใต้ในกลุ่มผู้ผลิตผ้าบาติก ได้แก่ กลุ่มบาติกเดอนารา กลุ่มดาหลาบาติก กลุ่มคุณธรรมมีสยิดบาราโหม กลุ่มรายาบาติก จังหวัดปัตตานี
3. เก็บข้อมูลนักท่องเที่ยวจากนักท่องเที่ยวที่สนใจผ้าบาติก ในงาน Silk festival ที่อิมแพค มารินา เมืองทองธานี เพื่อนำข้อมูลมาออกแบบลวดลายผ้าและสร้างต้นแบบผลิตภัณฑ์ผ้าบาติก
4. รวบรวมแบบสัมภาษณ์และแบบสอบถาม
5. วิเคราะห์ข้อมูล ผลิตภัณฑ์ผ้าบาติกอัตลักษณ์ชายแดนใต้ด้วยค่าเฉลี่ยและค่าสถิติร้อยละ
6. กำหนดแนวคิดอัตลักษณ์ชายแดนใต้ในการออกแบบผลิตภัณฑ์บาติกประเภทต่าง ๆ ได้แก่ ต้นแบบลวดลายผ้า, ผ้าพันคอ (4) ชุดแต่งกาย (1) บล็อกพิมพ์ลาย (2) เพื่อให้ได้รูปแบบอัตลักษณ์ชุมชนที่มีรูปแบบสวยงาม สามารถโน้มน้าวความสนใจนักท่องเที่ยวได้

7. ออกแบบลวดลายและสร้างต้นแบบผลิตภัณฑ์ผ้าบาติกอัตลักษณ์ชายแดนใต้ ประกอบด้วย ต้นแบบลวดลายผ้า-ผ้าพันคอ (10) ชุดแต่งกาย (5) ด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์

8. ประเมินความพึงพอใจกลุ่มผู้บริโภคร่วมที่เป็นนักท่องเที่ยว 133 คน ในงาน Silk festival สู่การพัฒนาที่ยั่งยืน ที่อิมแพค มารีน่า เมืองทองธานี เพื่อคัดเลือกให้เหลือผลิตภัณฑ์แต่ละประเภท ประกอบด้วย ต้นแบบลวดลายผ้า, ผ้าพันคอ (4) ชุดแต่งกาย (1) บล๊อคพิมพ์ลาย

9. ผลิตต้นแบบผลิตภัณฑ์ผ้าบาติกอัตลักษณ์ชายแดนใต้ ประกอบด้วย ลวดลายผ้า ผ้าพันคอ (4) ชุดแต่งกาย (1) บล๊อคพิมพ์ลาย (1) (รวมทั้งหมด 6 ชิ้น)

10. สรุป เสนอแนะ อภิปรายผล

พื้นที่ในการศึกษาวิจัย

ผู้วิจัยเลือกพื้นที่การวิจัย ในเขตจังหวัดปัตตานี ได้แก่ กลุ่ม กลุ่มบาติกเดอนารา กลุ่มดาหลา บาติก กลุ่มคุณธรรมมัสยิดบาราโหม กลุ่มรายาบาติก เนื่องจากเป็นจังหวัดที่มีกลุ่มผลิตบาติกที่ได้รับการส่งเสริม ในโครงการ Pattani Heritage City ปัตตานีเมืองเศรษฐกิจสร้างสรรค์บนเส้นทางวงแหวน พหุวัฒนธรรม

กลุ่มประชากร/กลุ่มตัวอย่างในการวิจัย

ผู้วิจัยเลือกแบบเจาะจง ในจังหวัดปัตตานี เนื่องจากมีกลุ่มผู้ประกอบการผ้าบาติกจำนวนมาก รูปแบบลวดลายผสมผสานระหว่างเทคนิคแบบดั้งเดิมกับลวดลายสมัยใหม่ ดังนี้

1. กลุ่มผู้รู้

1.1 ผู้เชี่ยวชาญด้านวัฒนธรรม จากสำนักงานวัฒนธรรม จังหวัดปัตตานี จำนวน 1 คน

1.2 นักออกแบบผลิตภัณฑ์จากผ้าบาติก จำนวน 3 คน ได้แก่ รศ.ดร.ใจภักดิ์ บุรณเจตนา เชี่ยวชาญด้านแฟชั่น, ดร.นวัตร อุมาศิลป์ เชี่ยวชาญผ้าบาติก, ผศ.ดร.กิตติธันต์ ญาณพิสิษฐ์ เชี่ยวชาญด้านลวดลายผ้า

2. กลุ่มผู้ปฏิบัติ

2.1 ผู้ประกอบการผลิตภัณฑ์ชุมชนผ้าบาติก 4 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มบาติกเดอนารา กลุ่มดาหลา บาติก กลุ่มคุณธรรมมัสยิดบาราโหม กลุ่มรายาบาติก จังหวัดปัตตานี

2.2 ช่างเขียนลายผ้าบาติก จำนวน 4 คน ได้แก่ กลุ่มบาติกเดอนารา กลุ่มดาหลาบาติก กลุ่มคุณธรรมมัสยิดบาราโหม กลุ่มรายาบาติก จังหวัดปัตตานี

3. กลุ่มผู้เกี่ยวข้อง

3.1 นักท่องเที่ยวที่สนใจผ้าบาติก ในงาน “Silk festival สู่การพัฒนาที่ยั่งยืน” ที่อิมแพค มารีน่า เมืองทองธานี จำนวน 133 คน (คำนวณกลุ่มตัวอย่างจากสูตร ทาโร่ ยามาเน)

3.2. พัฒนาชุมชนจังหวัดปัตตานี จำนวน 1 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. แบบสัมภาษณ์

1.1 สัมภาษณ์ผู้ประกอบการ/ช่างเขียนลายผลิตภัณฑ์ผ้าบาติก ได้แก่ กลุ่มบาติกเดอนารา กลุ่มดาหลาบาติก กลุ่มคุณธรรมมัสยิดบาราโหม กลุ่มรายาบาติกจังหวัดปัตตานี

1.2 สัมภาษณ์ช่างเขียนลายเพื่อนำรูปแบบและเทคนิคการเขียนลายมาประยุกต์ใช้ในการออกแบบลายและสร้างต้นแบบผลิตภัณฑ์ผ้าบาติกชายแดนใต้

1.3 สัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญด้านวัฒนธรรมจังหวัดปัตตานี เกี่ยวกับอัตลักษณ์ชายแดนใต้

2. แบบสอบถามผู้บริโภคในงาน “Silk festival อิมแพคมารีนา เมืองทองธานี จำนวน 133 คน จากนักท่องเที่ยวที่สนใจผ้าบาติก ในงาน “Silk festival สู่การพัฒนาที่ยั่งยืน” ที่อิมแพค มารีนา เมืองทองธานี (ใช้สูตรการคำนวณกลุ่มตัวอย่างของทาโร่ ยามาเน โดยคำนวณจากจำนวนผู้สนใจผลิตภัณฑ์ผ้าบาติก จำนวน 200 คน จากผู้ที่ประกอบการที่เข้าร่วมงานจำนวน 200 บู้ท)

3. แบบประเมินความพึงพอใจรูปแบบลวดลายผ้าบาติก

3.1 นักออกแบบผลิตภัณฑ์ ได้แก่ รองศาสตราจารย์ ดร.ใจรักดี บุรพเจตนา เชี่ยวชาญด้านแฟชั่น, ดร.นวัตร อุมาศิลป์ เชี่ยวชาญผ้าบาติก, ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กิตติธันต์ ญาณพิสิษฐ์ เชี่ยวชาญด้านลวดลายผ้า

4. แบบประเมินผลงานออกแบบผลิตภัณฑ์ผ้าบาติก ในกลุ่มนักออกแบบ

Figure 3 แผนผังเครื่องมือวิจัยแสดงชุดเครื่องมือวิจัยเพื่อนำไปใช้กับกลุ่มประชากรต่างๆ

Source : Inkhong (2024)

การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

สร้างแบบสัมภาษณ์ และแบบสอบถาม จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง กำหนดกรอบการสัมภาษณ์และแบบสอบถามให้มีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ และพิจารณาความเหมาะสมของคำถามจากผู้เชี่ยวชาญ ตรวจสอบเครื่องมือวิจัยแบบหาความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา IOC

5. ประโยชน์ของการวิจัย (Research Benefits)

5.1 ได้ทราบข้อมูลเกี่ยวกับลวดลายที่แสดงอัตลักษณ์ชายแดนใต้สำหรับสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ผ้าบาติก

5.2 ได้ผลงานการออกแบบลวดลายผ้าบาติกที่สะท้อนอัตลักษณ์ชายแดนใต้

5.3 ได้ผลงานต้นแบบผลิตภัณฑ์ผ้าบาติกอัตลักษณ์ชายแดนใต้

6. ผลการวิจัย (Research Results)

วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณด้วยค่าเฉลี่ย ค่าสถิติร้อยละ จากแบบสอบถามความพึงพอใจ เพื่อออกแบบลวดลายผ้าบาติก ผ้าพันคอ ชุดเครื่องแต่งกายที่แสดงอัตลักษณ์ภาคใต้ จัดหมวดหมู่ลวดลายผ้าบาติกและบรรยายเชิงวิเคราะห์ ดังนี้

6.1 การศึกษาอัตลักษณ์ชายแดนใต้สำหรับสร้างสรรค์ลวดลายผ้าบาติก

ผู้วิจัยเลือกพื้นที่ศึกษาผ้าบาติกจังหวัดปัตตานี เนื่องจากเป็นจังหวัดที่ได้รับการส่งเสริมให้เป็นเมืองเศรษฐกิจสร้างสรรค์บนเส้นทางวงแหวนพหุวัฒนธรรมผ้าท้องถิ่น "ผ้าบาติก" พบว่าอัตลักษณ์ที่สะท้อนความเป็นพหุวัฒนธรรมชายแดนใต้ที่ผสมผสานกันด้วย 3 วัฒนธรรม ไทย จีน และมุสลิม ร่วมกับองค์ประกอบของลวดลายตกแต่งสถาปัตยกรรม ศิลปหัตถกรรมพื้นถิ่น ศิลปวัฒนธรรม และอาหาร ดังนี้

6.1.1 ลวดลายจากอาคารสถาปัตยกรรมตามแหล่งท่องเที่ยว พบว่าลวดลายแกะสลักประดับเชิงชายหลังคาของอาคาร รวาระเปียง เป็นรูปแบบศิลปมลายูมีลักษณะโดดเด่นจากที่อื่น ลวดลายช่องลมของอาคาร ลวดลายเหล็กดัด รูปทรงเรขาคณิตและดอกไม้เรียงต่อกัน ลวดลายจากกระเบื้องตกแต่งผนังแบบศิลปะจีน รูปแบบผสมผสานศิลปะแบบไทยและจีนได้อย่างลงตัวและสวยงาม (รูปที่ 4)

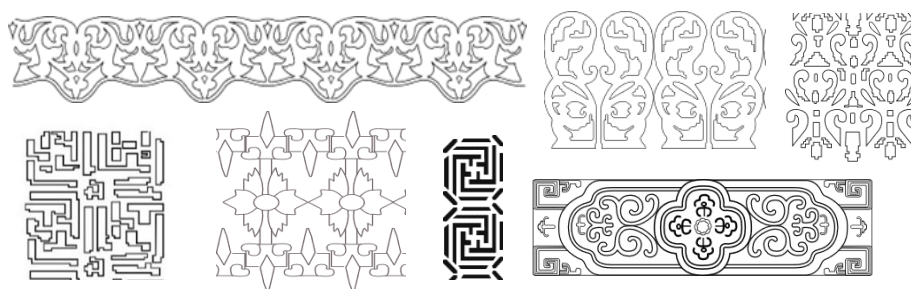

Figure 4 ลวดลายผสมผสาน 3 วัฒนธรรม ไทย จีน และมุสลิม ลวดลายช่องลมอาคาร ลายเหล็กดัด ลายเรขาคณิต ลายดอกไม้ ลายกระเบื้องตกแต่งผนัง

Source : Suwannawin (2024)

6.1.2 ลวดลายจากรูปแบบอาหาร ได้แก่ ขนมบุหงาปูตะ ขนมปุดูสมังต์ ขนมโกยร่า ขนมโกยหยา และขนมบุตรีอายุ ซึ่งมีรูปทรงลวดลายเรขาคณิต ลวดลายดอกไม้แปดกลีบซ้อนทับกันลวดลายดอกไม้ทรงกลมคล้ายดอกดอกคำวน มีขอบระบาย (รูปที่ 5)

Figure 5 ลวดลายจากรูปแบบอาหาร

Source : Suwannawin (2024)

6.1.3 ด้านศิลปหัตถกรรมและวัฒนธรรม พบว่า ลวดลายประดับงานหัตถกรรมพื้นถิ่นที่มีความโดดเด่น ได้แก่ ลวดลายว่าวควาย ลักษณะเป็นลายดอกไม้ทรงกลมแปดกลีบ ลวดลายของเรือกอล และ ซึ่งเป็นลายไทย ลายประจำยาม ลายเถาว์วัลย์ และลายที่เลียนแบบมาจากธรรมชาติ นำมาประกอบรวมเป็นลายที่มีลักษณะเฉพาะได้อย่างสวยงาม (รูปที่ 6)

Figure 6 ลวดลายศิลปหัตถกรรมและวัฒนธรรม

Source : Suwannawin (2024)

6.2 การออกแบบลวดลายผ้าบาติกที่สะท้อนอัตลักษณ์ชายแดนใต้

ผู้วิจัยนำผลสรุปจากการสัมภาษณ์ผู้ประกอบการ ช่างเขียนลายผ้าบาติก และผู้บริโภค มาใช้ในการออกแบบร่วมกัน ดังนี้

6.2.1 การสัมภาษณ์ผู้ประกอบการ พบว่าผ้าบาติกชายแดนใต้มีศักยภาพการเติบโตสูง และเป็นสินค้าส่งออกสร้างรายได้ให้กับชุมชนและเศรษฐกิจท้องถิ่นได้เป็นอย่างดี เป็น“ซอฟพาวเวอร์”ด้านวัฒนธรรมจากลวดลาย สี สัน เทคนิคที่เป็นเอกลักษณ์ แต่ละกลุ่มมีความโดดเด่นเฉพาะ เช่น เดอ นารา โดเด่นด้วยการเขียนเส้นเทียนที่ปราณีต สีเอิร์ทโทน กลุ่มดาหลาบติก มีความโดดเด่นด้านการใช้สี การพิมพ์มือและวัสดุธรรมชาติ กลุ่มคุณธรรมมีสยิดบาราโหม เน้นคุณภาพบาติกและการออกแบบลวดลายที่เป็นเอกลักษณ์อิสลาม กลุ่มรายาบติก เน้นการออกแบบลวดลายใหม่ๆตามแนวโน้มตลาด

6.2.2 การสัมภาษณ์ช่างเขียนลายผ้าบาติก พบว่า การเขียนลวดลายผ้าบาติกต้องมีทักษะขั้นสูงเพื่อสามารถสร้างลวดลายที่มีความละเอียดและประณีตสูงเพื่อแสดงคุณภาพและความหรูหรา โดยเฉพาะลายเขียนเทียนผสมผสานการวาดระบายสีต้องใช้ช่างวาดที่มีทักษะฝีมือที่มีความชำนาญ จึงจะผสมผสานหลายเทคนิครวมกันได้อย่างเหมาะสม ช่างวาดลายผ้าบาติกควรมีความรู้พื้นฐานด้านศิลปะ เนื่องจากมีความเข้าใจเรื่ององค์ประกอบศิลป์ ทักษะการวาดและการออกแบบ เข้าใจเรื่องสี เป็นต้น วัฒนธรรมชายแดนใต้ที่นำมาใช้ร่วมในการออกแบบลวดลายผ้าบาติก ได้แก่ ทุนวัฒนธรรมประเพณีอาหาร ศิลปหัตถกรรม สถาปัตยกรรม โดยการนำรูปแบบมาผสมผสานกับบรรยากาศภูเขา ทะเล และป่า ผสมผสานกับเทคนิคที่มีความทันสมัย เพื่อสร้างความหลากหลายและน่าสนใจ

6.2.3 ผลสรุปแบบสอบถามความต้องการผ้าบาติกของผู้บริโภค พบว่า ผู้บริโภคต้องการลวดลาย สี สัน และความสวยงาม มาเป็นอันดับแรก รองลงมาคือรูปแบบผลิตภัณฑ์ ราคา การแสดงอัตลักษณ์ พื้นถิ่น ประโยชน์ใช้สอย การใช้งาน วัสดุ และการสื่อความหมาย ส่วนสถานที่ที่ผู้บริโภคซื้อผลิตภัณฑ์ผ้าบาติกคือ แหล่งท่องเที่ยว งานแสดงสินค้า ตลาดนัด ห้างสรรพสินค้าทั่วไป โดยซื้อเป็นของฝากและของที่ระลึก จึงสามารถนำมาพิจารณาสำหรับการวางจำหน่ายได้ และประเภทเสื้อผ้าเครื่องแต่งกายที่

เหมาะสมกับผลิตภัณฑ์ผ้าบาติกมากที่สุด คือประเภท รีสอร์ทแวร์ (Resort Wear) รองลงมาคือ ประเภทสตรีทแวร์ (Street Wear) ชุดทำงานปาร์ตี้แวร์ (Party Wear) โดยใช้เป็นชุดเดินชายหาดทะเลมากที่สุด รองลงมาคือการสวมใส่ลำลอง ทำงาน และงานสังคม ส่วนลวดลายผ้าบาติกที่แสดงอัตลักษณ์ชายแดนใต้พบว่า ควรเป็นการผสมผสานลวดลายระหว่างวัฒนธรรมประเพณี อาหาร-ขนม สถาปัตยกรรม ด้วยเทคนิคการเขียนเส้นเทียนระบายสีด้วยมือ ลายพิมพ์บล็อก ซึ่งแสดงความโดดเด่นได้อย่างมีเอกลักษณ์ โดยออกแบบด้วยการถอดอัตลักษณ์ลวดลายวัฒนธรรมชายแดนใต้จากช่องลมอาคารแบบลายมลายู ลวดลายจากกระเบื้องจีน และว่าวควาย ผสมผสานกัน และนำมาวิเคราะห์ร่วมกับแนวโน้มแฟชั่น การเลือกใช้เทรนด์แฟชั่น สำหรับออกแบบชุดคอลเลกชันต่าง ๆ เพื่อให้ได้รูปแบบชุดที่สอดคล้องกับความต้องการของผู้บริโภคผ่านแนวโน้มแฟชั่น Ocean ripples spring/summer 2024 อิม ที่มุ่งเน้นคลื่นทะเลและระลอกคลื่นจากทะเล เพื่อสร้างลวดลายคลื่นบนผืนผ้า ดังนี้

คอลเลกชัน 1 แนวคิดมหาสมุทร(Ocean ripples) เป็นลวดลายจากแนวโน้มแฟชั่น autumn/winter 23/24 Atlantis trend ให้ความรู้สึกที่สบายเยียบสงบ โดยออกแบบเป็นคลื่นทะเลและระลอกคลื่น โครงร่างชุดแขนยาวเปิดไหล่ เสื้อผ้าสั้สวมนิ่สสบาย เนื้อผ้าบางเบาเหมาะกับการไปเที่ยวชายหาด เลือกใช้โทนสีเฉดฟ้า เขียว น้ำเงิน ฟ้าม่วง ของสีทะเล เพื่อแสดงบรรยากาศของท้องทะเล ร่วมกับแนวคิด The twisted swimsuit ผสมผสานกันในการออกแบบเสื้อผ้าโดยใช้ผ้าตรงคอเสื้อตัวคล้องคอ ด้านหลัง เพื่อดึงดูดสายตาและทำให้คอเสื้อดูเพริ้วขึ้น ส่วนการออกแบบกระโปรงจับเดรปด้านหน้าเพื่อให้ชุดดูน่าสนใจ แนวคิดดังกล่าวมาจากสายน้ำ 3 วัฒนธรรม คือ วัฒนธรรมไทย,มลายูและจีน ผสมผสานรูปแบบลายดอกไม้ ลายเรขาคณิตจากช่องลมหลังคาสถาปัตยกรรม ลายเรือกอลและ ลายอาหาร ขนมโกยรำ ลายขนมโกยหยา และจัดวางลวดลายด้วยน้ำหน้กที่แตกต่างกัน ส่วนพื้นหลังสีฟ้าลายคลื่นทะเล (รูปที่ 7)

Figure 7 ลวดลายวัฒนธรรมชายแดนใต้กับแนวโน้มแฟชั่น Ocean ripples spring/summer 202 ออกแบบชุดให้สวมใส่สบาย เสื้อเปิดไหล่คล้องคอด้านหลังปลายแขนรูตพอง กระโปรงจับเดรปด้านหน้า

Source : Suwannawin (2024)

คอลเล็คชั่น 2 แนวคิด Kaleidoscopic florals ภาพพิมพ์ดอกไม้ไซเคเดลิกที่เมื่อแสงผ่านกระจกเงาในกล่องจะเกิดลวดลายที่เปลี่ยนไปเรื่อยๆ เกิดลวดลายที่เด่นสะดุดตาและน่าหลงใหล แต่ให้ความรู้สึกที่นุ่มนวลและสื่อความหมายได้มากขึ้น เมื่อนำแนวคิดนี้มาผสมผสานกันของลวดลายจากแม่พิมพ์ขนมปุดูสมมาตร ลายประจำยามและลวดลายเถาวัลย์จากเรือกอลและส่วนพื้นหลังเป็นการถอดอัตลักษณ์จากลายและสีน้ำตาลของวัวควาย ส่วนเชิงชายผ้ามาจากลายประดับเชิงชายส่วนหลังคาสถาปัตยกรรมชายแดนใต้วังเจ้าเมืองโบราณสายบุรี และช่องลมหน้าต่างบ้านไม้โบราณ สถาปัตยกรรมลายวงเก๋บ้านกาแป๊ะกอตอ จึงออกแบบเป็นลายลายดอกไม้ในวัฒนธรรมผสมผสานแนวคิด Boho Skirt ซึ่งเป็นลักษณะกระโปรงสไตล์โบฮีเมียน ลักษณะกระโปรงมีความยาวคลุมปิดทั้งช่วงขา ส่วนตัวเสื้อด้านบน โชว์ช่วงไหล่และเนินอก โทนสีสดใส สีส้ม สีชมพู ฟ้าม่วง และเขียว (รูปที่ 8)

Figure 8 ลวดลายวัฒนธรรมชายแดนใต้กับแนวโน้มนำแฟชั่น Kaleidoscopic florals spring/summer 2024
ทีม Creative Confidence ออกแบบชุดเดินสายทะเลหรือรีสอร์ททแวร์ เสื้อเปิดไหล่คล้อง
คอด้านหลัง ปลายแขนรูปทรงแปดเหลี่ยมกระโปรงเป็นสไตล์โบฮีเมียน แบบ Maxi Skirt

Source : Suwannawin (2024)

คอลเล็คชั่น 3 แนวคิด Bohemian Adventurer เป็นชุดการท่องเที่ยวของนักผจญภัยชาวโบฮีเมียน ออกแบบในลักษณะที่สะท้อนความฝันอันงดงามผ่านวัฒนธรรม จึงเป็นการผสมผสานลวดลายจากขนมโก๋หย้าหรือถั่วอัดโบราณ ขนมโก๋ย้า มัสยิดอัลฮาซิมิ บ้านไม้โบราณสถาปัตยกรรมลายวงเก๋บ้านกาแป๊ะกอตอ และแหล่งโบราณคดีบ้านท่าสาป จัดวางลวดลายโดยผสมผสานสไตล์โบฮีเมียนจากแนวโน้มนำแฟชั่น Bohemian Adventurer และแนวคิด Wide-leg trouser รูปแบบกางเกงขากว้างที่เน้นการสวมใส่สบายใส่ในช่วงฤดูร้อน ผสมผสานสีส้มแอปริคอตจากแนวโน้มนำแฟชั่นและวิถีวัฒนธรรมชายแดนใต้ โดยถอดอัตลักษณ์การออกแบบให้เป็นลายดอกไม้ ลายเรขาคณิต และเพิ่มสีส้มอย่างสีน้ำตาล สีส้มอิฐ สีเบจ และสีแดงอมชมพู เพื่อให้ลวดลายเด่นสะดุดตาเข้ากับเสื้อเชิ้ตผูกโบว์เหนือเอว เหมาะกับการไปพักผ่อนชายทะเลในช่วงฤดูร้อน (รูปที่ 9)

Figure 9 ลวดลายวัฒนธรรมชายแดนใต้กับแนวโน้มแฟชั่น Bohemian Adventurerspring/summer2024
ธีม Sense Scapes ออกแบบชุดเดินชายหาด เสื้อเชิ้ตแขนยาวเอวลอยป้ายด้านหน้า
กางเกงขากว้างเน้นการสวมใส่สบายเป็นชุดฤดูร้อน

Source : Suwannawin (2024); WGSN (2024)

คอลเล็กชั่น 4 แนวคิด Indigo wave เป็นการออกแบบที่ตระหนักถึงภาวะโลกร้อน จึงเน้นการใช้สีย้อมธรรมชาติ โดยใช้ครามในการย้อมผ้าบาติกนี้ด้วยสีธรรมชาติ และเป็นการจับคู่สีย้อมครามธรรมชาติกับสีเบส จัดวางลวดลายด้วยการทำลายซ้ำและมีเชิงชายผ้าส่วนปลาย แสดงความงดงามผ่านสีครามนี้ เป็นการผสมผสานกันของสถาปัตยกรรม 3 วัฒนธรรมชายแดนใต้จาก วัดฉ้อฉาง หาดใหญ่ ,วังเจ้า เมืองโบราณ สายบุรี, มัสยิด 300 ปี ที่ตะโกลมาเนาะ มัสยิดอัลฮาซิมและขนมโก๋หยก และนำแนวคิด The beach-to-bar blouse และ The wrap skirt ในการออกแบบเสื้อแขนพองระบายจับจีบเอวลอย และกระโปรงจับเดรปที่สวมใส่สบายเหมือนกับการนุ่งซิ่น เป็นชุดเสื้อผ้าฤดูร้อนที่เหมาะสมสำหรับท่องเที่ยวผ่อนคลาย ด้วยสไตล์เรียบง่าย (รูปที่10)

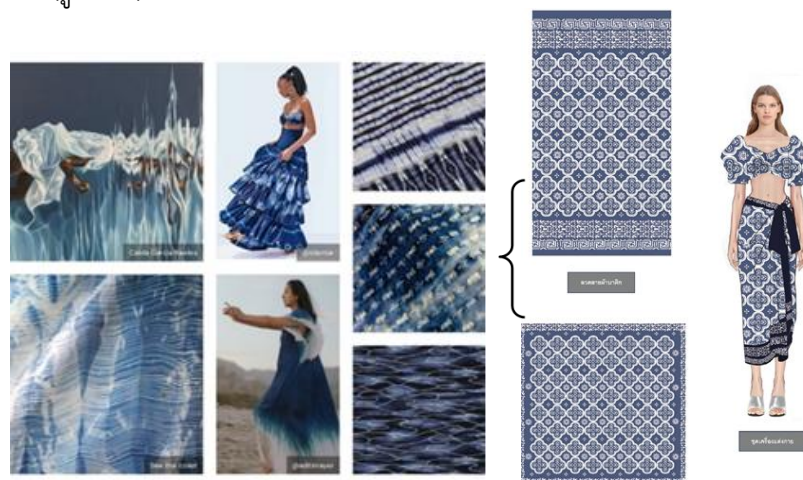

Figure 10 ลวดลายวัฒนธรรมชายแดนใต้กับแนวโน้มแฟชั่น Indigo wave spring/summer 2024
ธีม Sense Scapes ออกแบบเสื้อแขนพองระบายจับจีบเอวลอย กระโปรงสวมใส่สบายเหมือน
การนุ่งซิ่นและผูกโบว์จับเดรป

Source : Suwannawin (2024); WGSN (2024)

คอลเล็กชัน 5 แนวคิด Timelessness with botanical shades and neutral hues เป็นการออกแบบที่ใส่ใจต่อโลก มุ่งเน้นวัสดุจากธรรมชาติ ความพิถีพิถันแบบดั้งเดิม และรูปแบบที่ไร้ฤดูกาล การออกแบบลายจึงเน้นพืชพรรณสีเขียวเพื่อสื่อถึงธรรมชาติ ผสมผสานกับศิลปะวัฒนธรรมและสถาปัตยกรรมชายแดนใต้ของ 3 วัฒนธรรม ไทย จีน มุสลิม ด้วยการจัดวางรูปแบบลายซ้ำๆ กันและต่อลายไปอย่างไม่มีที่สิ้นสุดและยังนำ แนวคิด The cutout dress มาใช้ในการออกแบบชุดกระโปรง โดยมีความโดดเด่นด้วยการตัดผ้าบางส่วนออก เพื่อโชว์ช่วงหน้าท้องและใช้โทนสีแดงเขตร้อน (fresh tropical) ทำให้เพิ่มความแปลกใหม่ให้กับชุดกระโปรงฤดูร้อน (รูปที่ 11)

Figure 11 ลวดลายวัฒนธรรมชายแดนใต้กับแนวโน้มแฟชั่น Timelessness with botanical shades and neutral hues Indigo wave และ The cutout dress

ออกแบบชุดกระโปรง มีความโดดเด่นจากการเปิดให้เห็นช่วงหน้าท้องและเพิ่มความแปลกใหม่ และวางรูปแบบลายซ้ำ ๆ กันต่อลายไปอย่างไม่มีที่สิ้นสุด

Source : Suwannawin (2024); WGSN (2024)

การออกแบบคอลเล็กชันทั้ง 5 แบบดังกล่าว ผู้วิจัยได้ประเมินความพึงพอใจกับนักออกแบบผลิตภัณฑ์ผ้าบาติกเพื่อหาความเหมาะสมของรูปแบบผลิตภัณฑ์บาติกที่แสดงอัตลักษณ์ชายแดนใต้ โดยผลสรุปแบบประเมินความพึงพอใจ พบว่า คอลเล็กชันที่ 1 ได้รับการคัดเลือก เนื่องจากมีความสมบูรณ์ในด้านการออกแบบ การจัดวางองค์ประกอบทางศิลป์ มีความร่วมสมัย และสะท้อนภาพลักษณ์ของทะเลสาบธรรมชาติได้อย่างสวยงาม ดังนั้น จึงได้นำรูปแบบในคอลเล็กชันที่ 1 ไปสร้างต้นแบบชุดเครื่องแต่งกาย

3. การสร้างต้นแบบผลิตภัณฑ์ผ้าบาติกที่มีอัตลักษณ์ชายแดนใต้

นำผลสรุปแบบประเมินความพึงพอใจการออกแบบชุดเครื่องแต่งกายจากนักออกแบบผลิตภัณฑ์ผ้าบาติกที่ผ่านการคัดเลือกคือ รูปแบบคอลเล็กชันที่ 1 ซึ่งเป็นแบบที่ได้รับการเลือกมากที่สุด จึงนำไปสร้างต้นแบบชุดเครื่องแต่งกายอัตลักษณ์ชายแดนใต้ ด้วยลวดลายพิมพ์ลวดลายไม้ผสมผสานการวาดระบายพื้นผ้าประกอบด้วย

3.1 สร้างต้นแบบบล็อกไม้ กำหนดเค้าโครงลายจากลายตกแต่งประดับอาคารสถาปัตยกรรม พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ หอศิลปวัฒนธรรม กรุงเทพมหานคร ว่าวควายและบล็อกแม่พิมพ์ของขนมปุดูสม้างต์ลายดอกไม้ ถอดอัตลักษณ์ลาย เพื่อออกแบบลวดลายบาติกอัตลักษณ์ชายแดนใต้ สร้างแบบร่างกระดาษ และแกะลายบล็อกไม้ตามแบบที่ได้ ออกแบบไว้ (รูปที่ 12)

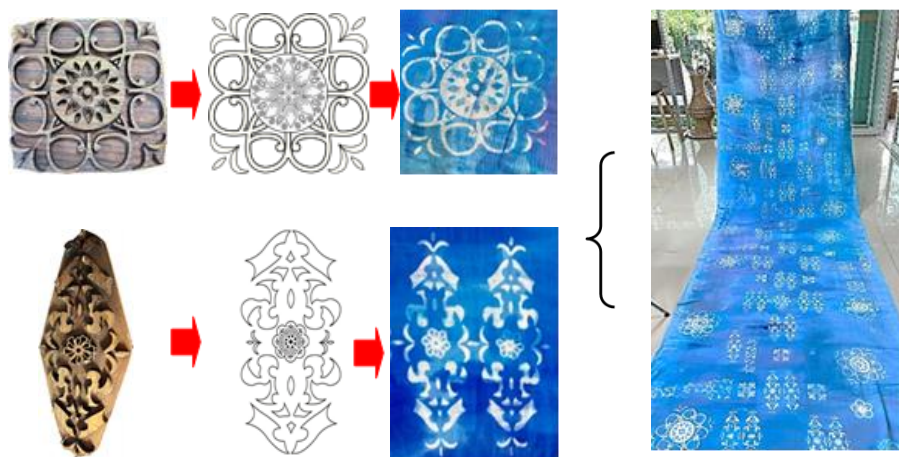

Figure 12 การสร้างต้นแบบผลิตภัณฑ์ผ้าบาติกอัตลักษณ์วัฒนธรรมชายแดนใต้ ด้วยบล็อกไม้
เค้าโครงลายจากลายประดับอาคารสถาปัตยกรรม ว่าวควาย และบล็อกแม่พิมพ์
ลายขนมปุดูสม้างต์ลายดอกไม้

Source : Suwannawin (2024)

3.2 สร้างต้นแบบชุดเครื่องแต่งกาย ชุดรีสอร์ทแวร์ (Resort Wear) สำหรับท่องเที่ยวริมทะเล ชายหาด ด้วยลวดลายผสมผสานระหว่างวัฒนธรรมประเพณี อาหาร-ขนม สถาปัตยกรรม แสดง อัตลักษณ์ชายแดนใต้ สร้างคลื่นด้วยการระบายสีด้วยมือด้วยและเทคนิคสีย้อมที่สิ้นไหลแบบระลอกคลื่น แสดงถึงท้องทะเล โครงร่างชุดเป็นแขนยาวเปิดไหล่ คอเสื้อเป็นแบบคล้องคอและผูกด้านหลัง เพื่อดึงดูด สายตาและทำให้ตรงคอดูเพริ้วขึ้น ส่วนกระโปรงจับตรปด้านหน้าช่วงบน และทำเป็นจีบแทรกกลางผ้า จนถึงปลายกระโปรงเพื่อให้ชุดน่าสนใจมากขึ้น และมีการวางเลย์เออร์ของลายเพื่อเพิ่มมิติให้กับลวดลาย และกลมกลืนกับพื้นหลังที่เป็นสีฟ้าไล่เฉดสีจากท้องทะเล และแนวโน้มแพชชั่น Ocean ripples จาก WGSN รูปแบบเสื้อผ้าออกแบบให้สวมใส่สบาย เนื้อผ้าบางเบาเหมาะกับการไปเที่ยวชายทะเล (รูปที่ 13)

Figure 13 การตัดเย็บชุดเครื่องแต่งกายชุดรีสอร์ทแวร์ (Resort Wear) ออกแบบให้ความรู้สึกของการท่องเที่ยวริมทะเล ชายหาด ลวดลายเป็นการผสมผสานระหว่างวัฒนธรรมประเพณีอาหาร-ขนม และสถาปัตยกรรมที่สะท้อนถึงอัตลักษณ์ของชายแดนใต้

Source : Suwannawin (2024)

7. การสรุปผลและการอภิปรายผล (Conclusion and Discussion)

1. การศึกษาอัตลักษณ์ชายแดนใต้สำหรับสร้างสรรค์ลวดลายผ้าบาติก ควรเป็นรูปแบบที่มีการผสมผสานลวดลายจากหลายรูปแบบร่วมกัน เช่น ลวดลายอาคารสถาปัตยกรรมตามแหล่งท่องเที่ยว ลวดลายแกะสลักประดับเชิงชายตรงส่วนหลังคาของอาคาร ลวดลายจากลายแกะสลักราวระเปียง ซึ่งเป็นรูปแบบที่ได้จากการเลียนแบบธรรมชาติผสมผสานศิลปะของมลายู ทำให้มีลักษณะโดดเด่นจากที่อื่น รวมถึงลวดลายจากช่องลมของมัสยิดที่เป็นลวดลายเรขาคณิต และลวดลายดอกไม้เรียงต่อกัน เป็นรูปแบบที่ผสมผสานศิลปะแบบไทยและจีน รวมถึงลวดลายจากรูปแบบอาหารที่มีลักษณะรูปทรงเรขาคณิต ลายดอกไม้ ลักษณะดอกไม้แปดกลีบซ้อนทับกัน รูปทรงลายดอกไม้ทรงกลม สอดคล้องกับงานวิจัยของ (Tanya-lae, & Benso, 2020) การสร้างลวดลายผ้าบาติกที่แสดงถึงเอกลักษณ์และอัตลักษณ์ย่านเมืองเก่าจังหวัดสงขลาผ่านเรื่องราววิถีวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณี อาหาร อาคาร สถาปัตยกรรม และความประทับใจเกี่ยวกับสถานที่ ผลงานศิลปะ นำมาร่างแบบและสร้างสรรค์ลวดลายผ้าบาติก ผลที่เกิดขึ้นคือได้รูปแบบลวดลายใหม่

นอกจากนี้รูปทรงจากงานศิลปหัตถกรรมและวัฒนธรรมในรูปแบบลวดลายประกอบและประดับงานหัตถกรรมพื้นถิ่นมีความโดดเด่นในการนำมาใช้ในการออกแบบลวดลายผ้าบาติก ยังพบจากลวดลายว่าวควาย ซึ่งมีลักษณะเป็นลายดอกไม้ทรงกลมแปดกลีบ ลวดลายของเรือกอลและ ซึ่งเป็นลายไทย ลายประจำยาม ลายเถาวัลย์ และลายที่เลียนแบบมาจากธรรมชาติ นำมาประกอบรวมเป็นลายที่มีลักษณะเฉพาะได้อย่างสวยงาม สอดคล้องกับงานวิจัยของ (Kongkham & Colleagues, 2021) ที่กล่าวว่า อัตลักษณ์ท้องถิ่นของจังหวัดนครศรีธรรมราช ด้านความเชื่อเกี่ยวกับประเพณีท้องถิ่น โบราณสถาน ศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้าน และลักษณะตามธรรมชาติ สามารถสร้างอัตลักษณ์ด้านลวดลายผ้าบาติกกลุ่มสำเภาทอง จาก 3 ลักษณะ คือ รูปแบบลวดลายแนวดัดแปลงมาจากธรรมชาติ ได้แก่ ลายเรขาคณิต ลายไทย ลายเครือเถา รูปแบบลวดลายประเภทภาพสัตว์ สัญลักษณ์ของจังหวัด เอกลักษณ์ของหน่วยงาน สามารถนำมาพัฒนาลวดลายผ้าบาติกเพื่อเสริมสร้างอัตลักษณ์ท้องถิ่นด้วยการผสมผสานลวดลายต่าง ๆ เข้าด้วยกันได้อย่างเหมาะสม

2. การออกแบบลวดลายผ้าบาติกที่สะท้อนอัตลักษณ์ชายแดนใต้ พบว่า การออกแบบลวดลายผ้าบาติกที่สะท้อนอัตลักษณ์ของพื้นที่ชายแดนใต้ มีความหลากหลายและโดดเด่นจากวัฒนธรรมท้องถิ่น มุสลิม จีน และไทย สะท้อนถึงวิถีชีวิต ประเพณี และธรรมชาติ สอดคล้องกับงานวิจัยของ (Umasin, & Nuanyang, 2020) กล่าวว่าอัตลักษณ์ที่สะท้อนความเป็นเมืองเก่าสงขลามีความผสมผสานกันด้วยสามวัฒนธรรม หรือพหุวัฒนธรรม ไทย จีน และมุสลิม ซึ่งปัจจุบันยังปรากฏให้เห็นในย่านเมืองเก่า เช่นสถาปัตยกรรมอาคารบ้านเรือน ลวดลายช่องลม ลวดลายแผ่นพื้นกระเบื้องที่มีการผสมผสานรูปแบบต่างๆที่หลากหลายร่วมกันแสดงถึงการผสมผสานวัฒนธรรมใหม่เก่าได้อย่างกลมกลืน สอดคล้องกับแนวคิดแนวโน้มแฟชั่นของ กรมส่งเสริมวัฒนธรรม ผ่านแนวโน้มแฟชั่น Thai Textiles Trend Book SS2023 (Department of Cultural Promotion, 2023) กล่าวว่า แนวโน้มที่โดดเด่นคือการผสมผสานระหว่างวัฒนธรรมดั้งเดิมและเทคโนโลยีสมัยใหม่ รวมถึงอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ ศาสนา ภาษา ประเพณี วัฒนธรรม และประวัติศาสตร์ท้องถิ่น สอดคล้องกับแนวคิดของ (Ministry of Culture, 2024) ที่สร้างความเข้มแข็งสังคมพหุวัฒนธรรมชายแดนใต้ผ่านการส่งเสริมอัตลักษณ์วัฒนธรรม การสืบสานมรดกทางวัฒนธรรมสร้าง Soft Power แดนใต้ กระตุ้นเศรษฐกิจ สร้างภาพลักษณ์ที่ดีและสร้างการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ สร้างอาชีพและรายได้สู่ชุมชนเกิดความสมดุลในสังคมต่อไป

3. การสร้างต้นแบบผลิตภัณฑ์ผ้าบาติกที่มีอัตลักษณ์ชายแดนใต้

ผลการวิจัยพบว่า ในการสร้างต้นแบบผลิตภัณฑ์ผ้าบาติกที่มีอัตลักษณ์ของชายแดนใต้ เป็นการรวมเอาความงามของศิลปะพื้นถิ่นและความหลากหลายทางวัฒนธรรมในพื้นที่มาสร้างสรรค์เป็นลวดลายบนผ้า โดยคำนึงถึงองค์ประกอบทางวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ของชายแดนใต้ เช่น ลวดลายที่ได้แรงบันดาลใจจากสถาปัตยกรรม ศิลปะวัฒนธรรม อาหารและขนมชายแดนใต้ ตลอดจนถึงสีสันทที่ใช้ในผ้าบาติกที่สื่อถึงควมมีชีวิตชีวาและสื่อถึงอัตลักษณ์ของชายแดนใต้และการใช้เทคนิคการทำบาติกแบบดั้งเดิม เช่น การสร้างลวดลายด้วยการเขียนเทียนมีความสวยงามและมีอัตลักษณ์ สอดคล้องกับงานวิจัยของ (Isama, 2015) ได้ศึกษาการพัฒนาารูปแบบลวดลายศิลปะผ้าบาติกในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ของประเทศไทย พบว่าชุมชนและผู้บริโภคมีความพึงพอใจต้นแบบผลิตภัณฑ์ผ้าบาติกจากลวดลายผ้าบาติกจังหวัดปัตตานี ดังนั้นจึงนำมาใช้ในการออกแบบและสร้างต้นแบบผ้าบาติกด้วยลวดลายที่มีความหลากหลายทันสมัยและใช้เทคนิคแม่พิมพ์โลหะผสมผสานงานวาดมือเพื่อให้สอดคล้องกับรสนิยมของผู้บริโภคในปัจจุบัน การเลือกใช้วัสดุที่สอดคล้องกับเทรนด์เพื่อให้สอดคล้องกับแนวคิดแนวโน้มแฟชั่นจาก WGSN ที่มุ่งเน้นสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ที่ตอบสนองต่อความต้องการและพฤติกรรมของผู้บริโภค ผ่านการออกแบบชุดเครื่องแต่งกาย ชุดรีสอร์ทแวร์ (Resort Wear) เพื่อสร้างความรู้สึของการท่องเที่ยวชายทะเล สะท้อนลวดลายอัตลักษณ์ชายแดนใต้ผ่านการผสมผสานกันระหว่างวัฒนธรรมประเพณี อาหาร-ขนม สถาปัตยกรรม และระบายสีด้วยมือด้วยและเทคนิคสีย้อมที่สั่นไหลแบบระลอกคลื่น โดยสร้างโครงร่างชุดเป็นแขนยาวเปิดไหล่ คอเสื้อเป็นแบบคล้องคอและผูกด้านหลังเพื่อดึงดูดสายตาและทำให้คอดูเพริ้วขึ้น ส่วนกระโปรงจับเดรปด้านหน้าช่วงบน และมีจีบแทรกกลางผ้าจนถึงปลายกระโปรงเพื่อเพิ่มลูกเล่นให้ชุดดูน่าสนใจมากขึ้น พื้นหลังไล่เฉดสีฟ้าจากท้องทะเลและลายระลอกคลื่น โดยใช้แนวโน้มแฟชั่น Ocean ripples จาก WGSN และเน้นการออกแบบให้สวมใส่สบาย เนื้อผ้าบางเบา สีเส้นแสดงบรรยากาศของท้องทะเลได้อย่างสวยงาม

8. ข้อเสนอแนะงานวิจัย (Research Suggestion)

- 8.1 ควรต่อยอดแนวคิดการศึกษาอัตลักษณ์ชายแดนใต้สำหรับออกแบบและสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์จากงานภูมิปัญญาด้านอื่น ๆ เพื่อให้เกิดการผลิตสินค้าชุมชนเชิงพาณิชย์ได้หลากหลายมากขึ้น
- 8.2 ควรพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์ประเภทของที่ระลึกจากลวดลายผ้าบาติกที่สะท้อนอัตลักษณ์ชายแดนใต้ เพื่อให้มีรูปแบบที่หลากหลายและเกิดการกระจายรายได้สู่ชุมชนได้อย่างทั่วถึง
- 8.3 ควรนำผลการวิจัยถ่ายทอดสู่ชุมชนผ้าบาติกในพื้นที่อื่นๆ เพื่อให้รู้แนวทางในการนำไปประยุกต์ใช้ในผลิตภัณฑ์อื่นๆ ที่หลากหลาย
- 8.4 ควรส่งเสริมภาพลักษณ์ผลิตภัณฑ์ผ้าบาติกในชุมชนผ่านการจัดร้านให้น่าสนใจ เพื่อโน้มน้าวให้ผู้บริโภคมีความสนใจผลิตภัณฑ์ผ้าบาติกมากขึ้น

9. เอกสารอ้างอิง (References)

- Department of Cultural Promotion. (2023). *Thai Textiles Trend Book SS2023*.
www.thaitextile.org. <https://www.thaitextile.org/th/insign/detail.3254.1.0.html>
[in Thai]
- Isama, A. (2015). *Development of batik art pattern designs in the three southern border provinces of Thailand*. Faculty of Architecture, Rajamangala University of Technology Srivijaya. [in Thai]
- Kongkham, S., & Colleagues. (2021). *A study of batik fabrics to enhance the local identity of Nakhon Si Thammarat province*. Nakhon Si Thammarat Rajabhat University. [in Thai]
- Lek-Prapai Viriyaphant Foundation. (2016). *Local wisdom and folk arts of Thailand's southern border provinces*. lek-prapai.org.
<https://lekprapai.org/home/view.php?id=1050> [in Thai]
- Ministry of Culture. (2024). *Strengthening multicultural society in the southern border provinces through the promotion of identity and culture*. www.thaigov.go.th.
<https://www.thaigov.go.th/news/contents/details/93393>. [in Thai]
- Southern Thailand Local Database – Prince of Songkla University. (2022). *Identity fabric patterns of Satun province*. clib.psu.ac.th.
<https://clib.psu.ac.th/southerninfo/content/2/62891d69>. [in Thai]
- Tanya-lae, T. & Benso, S. (2020). *Creating batik patterns and products for community development through the heritage city of Songkhla*. Faculty of Architecture, Rajamangala University of Technology Srivijaya. [in Thai]
- Umasin, N. & Nuanyang, N. (2020). *Creating fashion lifestyle products to promote cultural tourism in the old town area of Songkhla province*. Faculty of Architecture, Rajamangala University of Technology Srivijaya. [in Thai]
- WGSN. (2024). *Fashion trend spring/summer 2024*. www.wgsn.com.
<https://www.wgsn.com>.